

NETWERKOVERLEG INZAKE SLACHTOFFERHULP, EEN ANALYSE VANUIT DE PRAKTIJK IN ANTWERPEN

A. Verheyden*, G. Verwilt**, T. Goosen***, D. Court****

Inleiding

Reeds herhaaldelijk werd het gezegd en geschreven door academici, deskundigen en bevoorrechte getuigen¹: inzake slachtofferzorg en slachtofferhulp is nuttige samenwerking en dialoog noodzakelijk tussen alle actoren betrokken bij het misdrijf.

In deze bijdrage zullen praktijkwerkers onmiddellijk betrokken bij de opvang, hulpverlening en therapie aan slachtoffers van misdrijven beschrijven hoe zij de noden en behoeften van slachtoffers van misdrijven detecteren en hoe zij aan de behoeften van hun cliënten trachten tegemoet te komen door samen te werken onder de vorm van een netwerk.

Slachtoffer worden van een misdrijf betekent een plotse aanslag op de persoonlijke integriteit en brengt het evenwicht als persoon in de maatschappij aan het wankelen. Naast de eventuele fysieke letsels hem aangedaan, voelt een slachtoffer zich vernederd, gekwetst, angstig, vol machteloze woede. Geenszins onbelangrijk is de aantasting van zijn zelfwaardegevoel: hij of zij begint te twijfelen aan zijn competentie, zijn autonomie, zijn kwaliteiten, aan zijn betekenis voor de anderen. Tegelijkertijd schokt het misdrijf op een wrede wijze het vertrouwen van het slachtoffer

* Annemie VERHEYDEN is advocaat, vroeger medewerkster bij Justitieel Welzijnswerk Antwerpen en coördinator van de Externe Teams gedurende 1995-1996.

** Guy VERWILT is psycholoog-psychotherapeut verbonden aan MenSana, voorzitter van een Regionaal Extern Team (voor de verklaring van deze term zie de tekst).

*** Tom GOOSEN is criminoloog en bemiddelingsadviseur bij het Parket Generaal te Antwerpen, voorzitter van een RET.

**** Dette COURT is psychiatrisch verpleegster-psychotherapeute verbonden aan het Crisis Interventie Centrum te Antwerpen, voorzitter van een RET.

1. Zie o.m. I. CARMEN, 'Slachtoffers en justitie, welk is het raakvlak tussen de gerechtelijke (en politio-nale) instanties en de centra voor slachtofferhulp', *R.W.*, 1988-89, 841-845; w. MEYVIS, 'Ontwikkelingen in de hulpverlening aan slachtoffers van misdrijven in België', in *Slachtofferhulp en strafrechtsbedeling – Studiedag 26 oktober 1990*, s. SNACKEN en D. MARTIN, (ed.), Kluwer, 1991, 93-107 (104); T. PETERS en J. GOETHALS, (ed.), *De achterkant van de criminaliteit. Over victimologie, slachtofferhulp en strafrechtsbedeling*, Kluwer Rechtswetenschappen België, 1993.

in de maatschappelijke orde. Het is alsof zijn stilzwijgend veiligheidscontract met de maatschappij eenzijdig verbroken wordt.

Het geschokte vertrouwen in de maatschappij die hem in zijn ogen onvoldoende beschermd heeft, gecombineerd met de traumatische effecten van het gebeuren, hebben als gevolg dat een slachtoffer eerder geneigd is zich te isoleren dan hulp te vragen. Toch wensen deze mensen van de samenleving de erkenning en bevestiging dat hen onrecht werd aangedaan. Het slachtoffer verlangt deze erkenning door iemand die een 'vertegenwoordiger', een 'gemandateerde' is van die maatschappij. Deze vertegenwoordiger kan een vertrouwenspersoon uit de onmiddellijke omgeving zijn, zijn werkgever, ... Zeer belangrijk echter is de erkenning van het aangedane leed door iemand, officieel belast met de opsporing en vervolging van misdrijven: politionele diensten en magistraten.

Een slachtoffer van een misdrijf verkeert na het misdrijf in een alles behalve eenvoudige en eenduidige toestand en bovendien in een staat van sterk verhoogde emotionaliteit. Vele vragen rijzen: Wat moet ik doen? Wat doet de politie? Waarom wordt dit aspect niet onderzocht? Wie heeft mij dit aangedaan? Waarom heeft hij of zij mij dit aangedaan? Kan ik naar de rechter gaan? Heb ik iets verkeerd gedaan? Wie zal mijn schade vergoeden? ... Dit slachtoffer is extra-gevoelig voor de wijze waarop hij bejegend, behandeld, geholpen wordt. Toch moeten hij of zij in deze ondoorzichtige en voortdurend veranderende maatschappij een antwoord vinden op zijn vragen en de weg vinden naar de voor hem of haar geschikte en noodzakelijke hulp- en dienstverlening.

Deze burger-slachtoffer moet onmiddellijk na het gebeuren een complexe realiteit trotseren: politie (gemeentelijke, gerechtelijke, rijkswacht), justitie (onderzoeksrechter, parketmagistraat, ...), ziekenhuis, allerlei diensten (mutualiteit, Fonds voor hulp aan slachtoffers, verzekeringen), diverse hulpverleners (OCMW, geestelijke gezondheidszorg, gespecialiseerde hulpverleningsdiensten), advocaat, ... Enige ervaring met dit stuk maatschappelijk leven hebben slachtoffers van misdrijven tot dan toe meestal niet opgedaan. Dit leidt tot een versnipperde benadering waarbij de machteloosheid van het slachtoffer eerder bevestigd wordt dan ongedaan gemaakt. Een dergelijk opnieuw ervaren machteloosheid – zoals ook ervaren bij het misdrijf – is een factor die leidt tot het afhaken van slachtoffers in de loop van het hulpverleningsproces. Gevaar voor verdere victimisering is dus zeker niet denkbeeldig, vooral indien een slachtoffer vruchteloos op zoek gaat naar de gezochte erkenning.

Uit hetgeen voorafgaat verschijnt de problematiek van slachtoffers van misdrijven als specifiek en tegelijk als zeer veelzijdig. De hulp- en dienstverlener moet zich bewust zijn van het specifieke en het veelzijdige van de slachtofferproblematiek. Dit houdt in dat hij weet heeft van de verschillende domeinen waarop het slachtoffer hulp behoeft maar dat hij tegelijkertijd beseft niet zelf op al deze terreinen te kunnen helpen. Samenwerken met andere diensten is derhalve onontkoombaar.

Bij deze samenwerking moet rekening gehouden worden met volgende vaststellingen:

- slachtoffers zijn geen hulpvragers: aan slachtoffers dient een proactief hulpaanbod gedaan te worden;

- voor een slachtoffer is het van belang gevoelsmatig terug aangesloten te raken bij zijn omgeving: de hulpverlening dient dit spoor te volgen en moet dus voldoende gespreid beschikbaar zijn en een slachtoffer moet zoveel mogelijk kunnen gebruik maken van de bestaande hulpverlening binnen zijn eigen regio;
- gebruikmaken van de bestaande hulpverlening vermijdt het nodeloos categoriseren of zelfs stigmatiseren van slachtoffers van misdrijven die anders het gevaar lopen bevestigd te worden in hun machteloze slachtofferpositie;
- slachtoffer en dader zijn beiden betrokkenen bij een delict, polarisering leidt niet tot probleemoplossing;
- een slachtoffer moet niet langs nodeloze omwegen en tussenschakels uiteindelijk de juiste en gepaste hulp- of dienstverlening aangeboden krijgen: hij of zij heeft recht op een onmiddellijke, vlugge, op zijn maat gesneden hulp.

Op de hierboven beschreven complexe realiteit van een slachtoffer levend in een gefragmenteerde samenleving wenst het netwerkoverleg te Antwerpen een passend antwoord te bieden onder de vorm van Externe Teams. Na een voorstelling van de structuur van het netwerk, volgt een verslag over de werking en de stand van zaken van het netwerkoverleg in 1996.

I. Voorstelling van de samenwerkingsstructuur

Verschillende elementen hebben geleid tot het ontstaan van een netwerkoverleg inzake slachtofferhulp.

Het centrum voor geestelijke gezondheidszorg MenSana nam in 1992-1993 deel aan een actie-onderzoek 'Geestelijke gezondheidszorg en slachtoffers van crimineel geweld'.² Een van de onderzoeksonderwerpen betrof de vaststelling dat vele ernstig getraumatiseerde slachtoffers die met psychotherapie zouden kunnen geholpen worden, toch niet bij de diensten geestelijke gezondheidszorg terecht kwamen. In het kader van dit onderzoek hebben zich een aantal diensten uit het algemeen welzijnswerk en de geestelijke gezondheidszorg voor het eerst samen rond de tafel geschaard om aan de hand van concrete gevalsbesprekingen een deskundige en op elkaar afgestemde hulpverlening aan slachtoffers van misdrijven te realiseren.

Een aanzet tot overleg en samenwerking wordt ongeveer gelijktijdig gegeven met de start einde 1991 van een Platform voor slachtofferhulp Antwerpen op initiatief van het Centrum voor Hulp aan Slachtoffers 'De Mutsaard' en Justitieel Welzijnswerk Antwerpen. Dit wordt het eerste forum waarop politie, justitie, hulpverlening elkaar ontmoeten rond het thema 'slachtofferhulp'.

2. In opdracht van de Vlaamse regering ondernomen door de KU Leuven, Faculteit rechtsgeleerdheid – criminologie gedurende de jaren 1992-1993. Zie I. AERTSEN en K. DECRAEMER, *Geestelijke gezondheidszorg en slachtoffers van crimineel geweld*. Eindrapport over een actiegericht onderzoek met vijf Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg, Leuven, KU Leuven, 1993.

Cruciaal voor de netwerkvorming is de komst in juni 1993 van de Dienst Slachtofferzorg bij de Politie van Antwerpen, dankzij het veiligheidscontract van de Stad Antwerpen met het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Vanaf dan krijgt het netwerkoverleg vorm en nemen meer diensten deel aan het eerste 'extern team'.

Vernieuwend aan deze vorm van overleg is het samenbrengen van de praktijkwerkers uit politie, justitie en uit de hulpverlening. Er zetelen in het team niet alleen hulpverleners doch ook medewerkers van de Politie (dienst Slachtofferzorg), van de rechtbank en het Parket (de bemiddelingsassistenten en onthaalassistenten). Bovendien nemen ook hulpverleningsdiensten uit verschillende werksoorten deel (algemeen welzijnswerk, geestelijke gezondheidszorg en gezondheidszorg).

Sinds september 1995 spreken wij over:

- het Extern Team: omdat de verschillende medewerkers uit verschillende diensten een team vormen buiten hun eigen dienst of instelling;

- de Regionale Externe Teams of RET's: omdat het 'moeder' team in september 1995 gesplitst werd overeenkomstig de politiezones van Antwerpen. Er zijn nu drie Externe Teams;

- het plenaire overleg: omdat de regionale teams een drie-tal maal per jaar een gezamenlijke vergadering plannen.

De Regionale Externe Teams komen vier à zes-wekelijks samen.

Schematisch voorgesteld zien de Regionale Externe Teams er als volgt uit:

<i>RET</i>	<i>Politie-Rijkswacht</i>	<i>Justitie</i>	<i>Algemeen Welzijnswerk</i>	<i>Geestelijke gezondheidszorg</i>
I	Zone West/Noord Slachtofferzorg Politie Rijkswacht Slachtofferzorg	Onthaalassistent Bemiddelingsassistent	Justitieel Welzijnswerk COK ³ Jan Palfijnziekenhuis ⁴	MenSana ⁵
II	Zone Oost/City Slachtofferzorg Politie	Adviseur ⁶ strafbemiddeling Onthaalassistent Bemiddelingsassistent	CHS De Mutsaard ⁷ C.B.W.-Thema ⁸	C.I.C. ⁹ Insofap ¹⁰

3. Centrum voor Opvang in Krisissituaties, een residentieel crisisopvangcentrum.

4. Algemeen Ziekenhuis Jan Palfijn, psycho-sociale hulpverlening en spoedgevallen.

5. Centrum voor geestelijke gezondheidszorg: MenSana.

6. Sinds september 1997 zetelen de adviseurs strafbemiddeling en slachtofferonthaal niet meer in een RET.

7. Centrum voor Hulp aan Slachtoffers, een centrum algemeen welzijnswerk.

8. Centrum voor Buitenlandse Werknemers met het project Thema (migrantenwerking).

9. Crisis Interventie Centrum, een centrum voor geestelijke gezondheidszorg.

10. Instituut voor Sociale en Familiale Problemen, en Insofap-Medisch Opvoedkundig bureau, centra geestelijke gezondheidszorg.

<i>RET</i>	<i>Politie-Rijkswacht</i>	<i>Justitie</i>	<i>Algemeen Welzijnswerk</i>	<i>Geestelijke gezondheidszorg</i>
III	Zone Zuid/Centrum Slachtofferzorg Politie	Adviseur Strafbemiddeling Onthaalassistent Bemiddelingsassistent	CHS De Mutsaard Parentesis ¹¹ Epsi ¹²	Interactie Academie ¹³ Psycho-sociaal centrum Wilrijk Insofap M.O.B.

Daarnaast verleent de Stichting Welzijnzorg van de Provincie Antwerpen haar medewerking en daadwerkelijke ondersteuning aan het netwerk.

Een Extern Team heeft een drietal functies¹⁴:

a. De verwijzingsfunctie. Via het overleg in het Extern Team zal men de selectie en verwijzing realiseren van de slachtoffers naar de voor hen geschikte hulpverlening. Het accent ligt hier vooral op de evaluatie van de gebeurde verwijzingen: welke zaken werden doorverwezen en naar welke dienst? Zijn die slachtoffers daar goed toegekomen? Waarom verwees men naar die dienst?

b. De intervisiefunctie. Het RET biedt een forum waar de praktijkwerkers vanuit verschillende invalshoeken hun ervaringen samenleggen. Er wordt advies geboden, gepeild naar ideeën en praktische werkmethoden. Deze intervisiefunctie heeft tevens een belangrijk vormend aspect.

c. Signaal- en beleidsgerichte functie. Door de gevalsbesprekingen stoot een extern team wel eens op problemen zoals: de mate van bereikbaarheid en beschikbaarheid van andere diensten, onbekendheid van relevante diensten met b.v. het Fonds voor Slachtoffers van opzettelijke gewelddaden, pijnlijke situaties en nadelige gevolgen voor slachtoffers die onverwacht en onvoorbereid worden opgeroepen om de dader te identificeren bij justitiële overheden, ... Contact en overleg met beleidsvoerders is hier aangewezen.

De concrete werking van de Externe Teams wordt in het verslag hierna uiteengezet aan de hand van de verschillende functies van de teams.

II. Doorverwijzing

1. ALGEMEEN

In dit onderdeel gaan we in op de doorverwijsfunctie binnen de verschillende Regionale Externe Teams (RET's) in Antwerpen. In de loop van de jaren hebben immers

11. Een centrum voor algemeen welzijnswerk.

12. Algemeen Ziekenhuis Stuivenberg – Epsi: Eenheid voor Psychiatrische Spoedinterventie.

13. Een centrum voor geestelijke gezondheidszorg (en vormingsinstituut).

14. Zie ook I. AERTSEN en KR. DECRAEMER, 'Netwerkontwikkeling in de slachtofferzorg', in *Welzijnsgids – Welzijnzorg*, Afl. 21, 1996, 61-80.

verschillende diensten die werken rond slachtofferhulp zich aangesloten bij een RET om een efficiënte doorverwijzing te garanderen van hun cliënteel (slachtoffers). Vooraleer in te gaan op de praktijk van het verwijzen, is het belangrijk stil te staan bij enkele basisregels die worden gehanteerd binnen elk RET.

Eerst en vooral is er de verwijzingsfunctie zelf. Die wordt binnen de externe teams ruimer geïnterpreteerd dan het louter doorzenden van slachtoffers naar andere diensten. Het betreft hier *een grondige voorbereiding en evaluatie* van het doorverwijzen. Bij elke doorverwijzing moeten dan ook steeds een aantal vragen worden gesteld. Naar welke dienst kan het best verwezen worden? Is het slachtoffer toegekomen op de desbetreffende dienst? Op welke wijze wordt er doorverwezen en wat is hier de meest efficiënte methode? Welke feed-back wordt er gegeven tussen de verwijzende dienst en de doorverwijzingsdienst ...?

Vervolgens kan een goede doorverwijzing slechts gerealiseerd worden indien alle diensten werken vanuit een *duidelijk omschreven werkterrein en invalshoek*. Via de externe teams wordt de mogelijkheid gegeven om elkaars werkterrein steeds duidelijker te omlijnen. Hierdoor bouwt elke dienst een duidelijk profiel op van zijn eigen deskundigheid in de slachtofferproblematiek. Er zal gericht en juist worden doorverwezen. Er groeit met andere woorden een samenspel tussen de reële behoeften van slachtoffers en een duidelijke profilering van de diensten die hierop inspelen. Deze profilering van diensten is noodzakelijk om een geïntegreerde slachtofferhulpverlening te bereiken waar elke dienst zijn bijdrage bij heeft.

Ten slotte vermelden we dat er in het kader van de doorverwijzingen *geen hiërarchie* bestaat. Het is dus geen evidentie dat enkel de eerstelijnsdiensten doorverwijzen naar de tweede lijn. Elk slachtoffer wordt afzonderlijk bekeken en verwezen naar de meest passende dienst(en).

2. DE DOORVERWIJZINGSFUNCTIE IN DE PRAKTIJK BINNEN DE RET'S (1996)

We hebben getracht cijfers te verzamelen over de verschillende verwijzingsstromen en de aantallen slachtoffers die in het netwerk geholpen werden. De registratie van dergelijke gegevens blijkt echter zeer moeilijk te zijn zodat we ons hierna beperken tot de grote lijnen.

a. Aard van delicten

Aan de diensten betrokken bij de Regionale Externe Teams werd gevraagd welke de aard is van de misdrijven waarmee hun cliënten geconfronteerd werden. De misdrijven werden ingedeeld in vier categorieën:

- Misdrijven tegen de familiale orde en tegen de openbare zedelijkheid (incest, verkrachting, ...);
- Misdrijven tegen personen (slagen en verwondingen, moord, ...);
- Misdrijven tegen goederen (diefstal, vandalisme, ...);
- Andere misdrijven (burenconflicten, ...).

Uit de resultaten blijkt dat er in het algemeen een gelijkmatige spreiding is van deze vier categorieën. Dit is enerzijds te verklaren door de aanwezigheid van vele en diverse diensten bij de externe teams en anderzijds door het feit dat veel diensten werken met cliënten die slachtoffer zijn geweest van een diversiteit van delicten. Vooral de cliënten van Slachtofferzorg politie en van het CHS¹⁵, twee belangrijke verwijzers, blijken slachtoffers te zijn geweest van een zeer gevarieerde groep van delicten.

In het algemeen kunnen we vaststellen dat de tweedelijnsdiensten hierop een uitzondering vormen. Ook zij komen in contact met slachtoffers van diverse misdrijven, maar toch voornamelijk naar aanleiding van misdrijven waarbij slachtoffers in hun fysieke integriteit zijn geraakt (zedendelicten, gewelddelicten, ...). Dit is een normaal gegeven omdat dergelijke slachtoffers over het algemeen een langere en meer diepgaande begeleiding nodig hebben om het trauma te verwerken.

b. De doorverwijzende diensten

Dit zijn de diensten die slachtoffers aanbrengen binnen het netwerkoverleg.

Uit de cijfers blijkt dat Slachtofferzorg politie Antwerpen (Slazo) de belangrijkste rol speelt in het kader van de doorverwijzingen naar de regionale externe teams. Zij verwijzen 218 (16% van hun totaal aantal dossiers) door binnen de RET's. Dit is een groot aantal in vergelijking met de andere diensten die 10 à 30 dossiers per jaar doorverwijzen naar diensten betrokken bij de RET's.

De vaststelling dat Slazo de invoersluis is van dossiers is niet verwonderlijk: deze dienst is de enige dienst die nagenoeg onmiddellijk na de feiten bij de slachtoffers komt met haar opdracht van eerste opvang en doorverwijzing.

De maatschappelijk werkers van Slazo krijgen hun dossiers na aanmelding van een andere politiefunctionaris (politieofficier, mobiele brigade, collega maatschappelijk werker, sociale patrouille) en op grond van het nazicht van de vroegnota. Nazicht van vroegnota wil zeggen dat de maatschappelijk werkers de samenvatting van de processen-verbaal doornemen om zodoende dossiers te selecteren. Op die wijze kan er snel contact worden genomen met het slachtoffer en kan worden opgetreden in crisissituaties.

Omdat Slazo niet als doelstelling heeft om zelf aan begeleiding /therapie te doen is zij afhankelijk van de informatie en medewerking van andere diensten. Doorverwijzen is voor hen een zeer specifieke en cruciale opdracht (art. 46 Wet Politieambt¹⁶).

15. Centrum voor Hulp aan Slachtoffers.

16. De politiediensten brengen de personen die hulp of bijstand vragen in contact met gepecialiseerde diensten. Zij verlenen bijstand aan de slachtoffers van misdrijven, inzonderheid door hun de nodige informatie te verstrekken (art. 46 Wet van 5 augustus 1992 op het Politieambt).

Voorbeeld verwijfsfunctie Slazo in het Extern Team

Een maatschappelijk werkster van Slazo komt via een collega in contact met een vrouw die is ondergedoken omdat ze werd geslagen door haar vriend. Op het externe team had de maatschappelijk werkster van Slazo de gelegenheid om het dossier grondig te bespreken met de collega's om zodoende de meest passende oplossing te vinden.

Voor de juridische afhandeling van de zaak werd contact genomen met strafbemiddeling. De vrouw werd voor haar relationele problemen doorverwezen naar een tweedelijnsdienst.

Via rechtstreeks contact met de collega's van het RET kon een optimale doorverwijzing gebeuren van deze vrouw.

De andere belangrijke invoerkanalen bij het netwerk zijn het Centrum voor Hulp aan Slachtoffers (CHS), de dienst Slachtofferonthaal bij de rechtbank en in mindere mate Justitieel Welzijnswerk Antwerpen (JWA). Concrete cijfers van de andere doorverwijzingen naar de externe teams zijn niet beschikbaar of niet volledig.

Tegelijkertijd willen we er aan herinneren dat dit onderdeel handelt over de verwijzingen naar en binnen het netwerk. Het cliënteel-slachtoffers van de deelnemende hulpverleningsdiensten bereikt deze diensten ook nog via andere kanalen.

De overige diensten (deels tweedelijnsdiensten en de afdelingen relationeel welzijnswerk van de CAW's¹⁷) verwijzen zelden door naar het netwerk. Dit ligt in de lijn der verwachtingen vermits zij vooral slachtoffers ontvangen van de verwijzende diensten.

Toch wordt ook meermaals de omgekeerde beweging gemaakt indien slachtoffers in begeleiding bij een centrum voor geestelijke gezondheidszorg nood blijken te hebben aan bijstand die bij de andere diensten te vinden is (b.v. Slachtofferonthaal, CHS, JWA).

Bijvoorbeeld

Een vrouw is in therapie bij een Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg omdat haar zoon is vermoord. Voor deze vrouw is het belangrijk dat zij bijstand en juiste informatie krijgt tijdens het verloop van de assisenzaak. Deze opdracht kan vervuld worden door de onthaalassistent slachtoffers bij de rechtbank.

c. De verdere doorverwijzingen binnen het netwerk van de RET's

Alle leden van de Externe Teams verwijzen naar elkaar door m.a.w. naar die dienst die de meest geschikte hulpverlening kan bieden. Slazo, die het grootste aantal slachtoffers doorverwijst, doet dit naar diverse diensten (Centra Geestelijke Gezondheidszorg, Centra voor Hulp aan Slachtoffers, Strafbemiddeling, Slachtofferonthaal, Justitieel Welzijnswerk, ...).

Deze trend geldt voor alle diensten binnen de RET's en is in feite een logisch gevolg van de doelstelling die het netwerk zich stelt: slachtoffers verwijzen naar dié dienst die de meest geschikte hulpverlening biedt voor de vraag van de cliënt.

17. CAW = centrum voor algemeen welzijnswerk.

Opvallend is dat de Strafbemiddelingsassistenten weinig of geen slachtoffers doorverwijzen naar andere diensten. De bemiddelingsassistenten hebben te maken met vrij 'lichte' dossiers. De feiten brengen meestal geen trauma's teweeg zodat de tussenkomst van de bemiddelingsassistenten volstaat. De bemiddelingsassistenten geven bijstand aan het slachtoffer door juridische informatie. Dat is voor de meeste slachtoffers voldoende om hun vragen op te vangen. Hetzelfde geldt voor Thema. Ook deze dienst verwijst weinig slachtoffers door naar de RET's. Volgens Thema heeft dit te maken met hun doelgroep: migranten. Omwille van taalproblemen en cultuurverschillen is het niet altijd evident om deze slachtoffers door te verwijzen naar andere centra.

d. Doorverwijzingen buiten het netwerk van de RET's

Niet alle slachtoffers worden verwezen binnen het netwerk van de RET's. Heel wat doorverwijzingen gebeuren ook buiten het werkveld van de RET's. De diensten naar wie dan wordt verwezen zijn zeer divers: politiediensten, andere centra geestelijke gezondheidszorg, OCMW, Vertrouwenartscentra, ziekenhuis, Comité Bijzondere Jeugdbijstand, werkgever, scholen, mutualiteiten, Schadefonds, notaris, vrederechter, Bureau voor Consultatie en Verdediging, ...

Alhoewel in de RET's zich een vijftiental diensten engageerden hebben slechts enkelen een uitsluitende en beperkte opdracht inzake slachtofferopvang en -begeleiding. Het kan dus wel gebeuren dat bij de diensten van de RET's op een bepaald ogenblik de case-load te hoog is om bijkomende cliënten te aanvaarden. Daarnaast kunnen ook praktische overwegingen (b.v. nabijheid van een andere dienst) een rol spelen om slachtoffers buiten de RET's te verwijzen.

Tenslotte moeten slachtoffers ook verwezen worden naar diensten die niet rechtstreeks werken rond de slachtofferproblematiek maar die deelaspecten behandelen van de gevolgen van het slachtofferschap (ziekenfonds, verzekeringsmaatschappij, ...). Deelname van al deze diensten binnen de RET's lijkt ons niet opportuun omwille van een efficiënte werking van het netwerk dat zoals hierna zal blijken geenszins uitsluitend een doorverwijzsluik is doch waar ook deskundigheidsbevordering wordt nagestreefd.

Doorslaggevend is dat binnen de RET's ruimte geschapen wordt om te bespreken bij welke dienst een slachtoffer best terecht zou kunnen. Hierbij is de aanwezigheid van deze dienst in het netwerkoverleg geen noodzakelijk criterium.

Een voorbeeld

Een 18-jarig meisje is slachtoffer geworden van relationele moeilijkheden binnen haar gezin. De toestand is voor haar onhoudbaar geworden om te blijven wonen bij haar ouders.

Toch is ze niet in staat om alleen te wonen omwille van haar labiele persoonlijkheid. Binnen het externe team is besloten dat het slachtoffer zal worden doorverwezen naar een dienst Begeleid Zelfstandig Wonen (geen lid van een RET).

3. DUIDELIJKE VERWIJZINGSAFSPRAKEN

In de loop van de voorbije twee jaar zijn een aantal afspraken gegroeid tussen de leden van de RET's. Zoals reeds gezegd heeft elke dienst zijn eigen profiel en de doorverwijzing moet hierop aansluiten.

Een aantal afspraken kunnen hier geciteerd worden:

- voor vragen in verband met de gerechtelijke afhandeling van een dossier doet men een beroep op dienst Slachtofferonthaal bij de rechtbank;

- indien een slachtoffer schade heeft geleden en de wet de mogelijkheid biedt¹⁸ om een bemiddeling te starten, wordt verwezen naar de dienst Strafbemiddeling bij het Parket;

- voor een normale verwerking van het slachtofferschap, waarmee eventueel een aantal praktische problemen samengaan, wordt verwezen naar het Centrum voor Slachtofferhulp, Justitieel Welzijnswerk ...;

- voor acute psychologische hulp doet men een beroep op het centrum geestelijke gezondheidszorg CIC¹⁹, voor crisisopvang kan men terecht bij het COK²⁰, voor acute medische hulp doet men beroep op een spoedgevallen-dienst, een psychiatrische spoedinterventie is mogelijk bij EPSI²¹;

- stelt men een veelheid van persoonlijke problemen vast, een herhaald slachtofferschap, een eerder psychiatrische problematiek of een behoefte aan een meer langdurige psycho-therapeutische begeleiding, dan is de hulpverlening gericht op een verwijzing naar een centrum geestelijke gezondheidszorg of een afdeling relationeel welzijnswerk van een centrum algemeen welzijnswerk;

- huisbezoeken, ondersteunende gesprekken, bemiddelende gesprekken samen met cliënten bij andere organisaties gebeuren meestal vanuit eerstelijnsdiensten.

In de praktijk kunnen deze afspraken niet steeds strikt nageleefd worden omdat vele slachtofferproblematieken niet eenlijnig te omschrijven zijn. Het is dan ook evident dat sommige verwijzingen naar meerdere diensten tegelijk dienen te gebeuren. In dergelijke gevallen worden concrete afspraken gemaakt tussen de hulpverleners over wie welke hulp geeft en wie het geheel overziet. Men spreekt dan wel eens van case-management.

Een voorbeeld van case-management

Een 60-jarige vrouw wordt voor ondervraging meegenomen door de gerechtelijke politie. Haar man werd aangehouden, verdacht van zedenfeiten op minderjarigen (o.a. de eigen kleinzoon). Tijdens de ondervraging reageert de vrouw erg emotioneel en vol ongeloof. De gerechtelijke politie vraagt aan JWA om deze vrouw op te vangen.

18. Er is geen gerechtelijk onderzoek gestart.

19. Crisis Interventie Centrum.

20. Centrum voor Opvang in Krisissituaties, een residentieel crisisopvangcentrum.

21. De Eenheid voor Psychiatrische Spoedinterventie van het AZ Stuivenberg.

Ondertussen heeft haar man de feiten toegegeven en zit hij in de gevangenis. Na een gezamenlijk gesprek met de familie komt aan het licht dat ook de eigen kinderen werden misbruikt. Aangezien de feiten verjaard zijn, kan geen klacht meer worden ingediend.

Door de afwijzende reactie van de moeder ontstaat een breuk met haar kinderen. JWA biedt een ondersteunende begeleiding naar zowel de moeder (o.a. contactname OCMW voor financiële bijstand) als naar de kinderen. De familie wordt regelmatig geïnformeerd over het verloop van de gerechtelijke procedure.

Rond het tijdstip dat de zaak voor de rechtbank komt, reageren ook drie andere kleinkinderen dat ze seksueel misbruikt zijn. Na tussenkomst van JWA wordt contact genomen met het VAC (Vertrouwensartscentrum) en wordt ook door deze kinderen een klacht ingediend. Gezien de ongerustheid van de ouders van de kleinkinderen over de reactie van de man naar aanleiding van deze nieuwe klachten, wordt de lopende uitgaanspermissie voor therapie door de directeur van de gevangenis ingetrokken. JWA organiseert een overleg met de verschillende diensten waarop moeder beroep doet om de verschillende tussenkomsten beter op elkaar af te stemmen en een duidelijke taakverdeling af te spreken.

Na anderhalf jaar kan de begeleiding afgerond worden. Belangrijk bij deze begeleiding was het case-management door een dienst om een goede afstemming van de zorg voor het ganse gezinssysteem te realiseren.

III. De intervisiefunctie van de RET's

De deelnemers aan de RET's zijn veldwerkers, die handelen met of voor slachtoffers vanuit verschillende werksituaties: diensten van justitie, de politie en de hulpverlening. Binnen een RET's vertegenwoordigen de verschillende deelnemers een grote heterogeniteit o.a. op het vlak van de verschillende disciplines, gehanteerde methoden, de organisatie waarbinnen men werkt en doelen die worden nagestreefd.

Een *eerste doel* van de RET's is het verbeteren van de kennis van elkaars werkterrein, wat op zijn beurt leidt tot een betere terreinafbakening en afstemming. Er ontstaat een wisselwerking in het verstrekken van informatie en advies vanuit de eigen invalshoek. Hierdoor kunnen veldwerkers betere informatie en advies verstrekken aan de cliënten. Zo wordt vermeden dat slachtoffers nodeloos hun verhaal verschillende malen moeten herhalen alvorens bij de juiste dienst terecht te komen.

Een voorbeeld van taakverdeling en terreinafbakening

De man van een 36-jarige vrouw met drie kinderen (3, 8 en 11 jaar) wordt tijdens een gevecht op straat vermoord. Slazo (dienst slachtofferzorg Politie Antwerpen) komt ter plaatse voor de eerste opvang. Samen met cliënte worden de nodige schikkingen voor de begrafenis getroffen. De overleden man zorgde volledig voor het gezinsinkomen en beredderde ook grotendeels het huishouden en de zorg voor de kinderen. Slazo stuurt de cliënte naar het OCMW voor financiële steun en neemt contact met Kind en Gezin voor de organisatie van een opvang voor de kinderen. Met betrekking tot de opvolging van de gerechtelijke procedure wordt de tussenkomst van slachtofferonthaal gevraagd. Na enige tijd neemt de cliënte terug contact met Slazo en merkt Slazo dat zij depressiever en hulpelozer reageert. Men besluit haar naar het centrum voor geestelijke gezondheidszorg CIC te verwijzen voor verdere begeleiding. De verwachting van Slazo is dat het CIC naast de psychische begeleiding ook het case-management op zich zou nemen.

De verwachting vanuit CIC was dat cliënte enkel voor de psychische begeleiding werd verwezen en in overeenstemming met het hulpverleningsaanbod van het centrum daarin zou begeleid worden. Deze verschillende verwachtingen en concrete invullingen van het hulpverleningsaanbod leiden aanvankelijk

tot wederzijdse irritatie. Door het verhelderen van ieders werking wordt een betere kennis en correctere doorverwijzing gerealiseerd.

Een voorbeeld inzake wisselwerking en taakverdeling

Een vrouw wordt bedreigd door haar ex-man. De vrouw legt klacht neer. Deze klacht wordt aanvankelijk geseponeerd. Na bespreking op het RET zal de medewerker van strafbemiddeling deze zaak met de magistraat bespreken.

In *tweede instantie* betekent intervisie het uitwisselen van ervaringen in het werken met slachtoffers. Hierbij is er sinds de oprichting van de RET's een groeiend engagement om de eigen houding in de omgang met slachtoffers kritisch te benaderen. Waar aanvankelijk in hoofdzaak informatie werd uitgewisseld, evolueerde de inhoud van de vergaderingen door het persoonlijk engagement van de deelnemers naar een volwaardige intervisie.

Uiteraard veronderstelt dit een grote openheid, betrokkenheid, groepssamenhang en respectvolle omgang met eenieders inbreng. De nodige veiligheid wordt mede geboden door de duidelijke structuur van de intervisie: inhoud, verloop en leiding. Maar ook de identificatie van het slachtofferschap als iets dat eenieder, ongewild kan overkomen, vraagt om een maatschappelijke (h)erkenning en zorg. Waarschijnlijk hierdoor is er een grote inzet, soepelheid en goodwill bij de verschillende deelnemers van de RET's om samen te werken.

Een voorbeeld van intervisie

Een alleenstaande vrouw wordt overvallen en haar geld wordt op gewelddadige wijze afhandig gemaakt. Na een ziekenhuisverblijf van twee weken volgt een langdurige revalidatie van een half jaar waarna de vrouw evenwel werkonbekwaam blijft. Doordat zij parttime werkte, valt zij terug op een zeer lage invaliditeitsuitkering. De overval heeft een totale breuk in het leven van deze vrouw gebracht (invalide, financiële moeilijkheden, sociaal isolement).

Na een intensieve sociale begeleiding van enkele maanden door een sociale dienst blijft deze vrouw verder beroep doen op deze dienst. Men constateert geen evolutie in de zelfredzaamheid en een onveranderde afhankelijke opstelling. Men slaagt er niet in om deze cliënte naar een tweedelijnsdienst te verwijzen.

Tijdens de RET-vergadering worden volgende zaken besproken:

- het eigen aandeel van de hulpverlener bij het tot stand komen en continueren van de afhankelijkheidsrelatie;
- op welke wijze kan ik als hulpverlener bewerkstelligen dat cliënte terug zelf controle over het eigen leven verwerft (verschuiving van externe naar interne locus of control);
- hoe kan ik deze cliënte voorbereiden op therapie.

Gezien de complexiteit van de problemen van slachtoffers zijn er dikwijls verschillende diensten betrokken. De intervisie is een formeel moment waarop samenwerkingsafspraken en taakverdeling gerealiseerd worden. Onder punt II, 3 hierboven werd geïllustreerd hoe samenwerkingsafspraken en taakverdeling de vorm van case-management kunnen aannemen.

De groeiende vertrouwdheid met elkaar is uiteraard een stimulans om ook naast de intervisie vlot met elkaar te overleggen: een wederzijdse consultatiefunctie is het resultaat.

Een niet te verwaarlozen effect van de intervisie is de *ondersteuning van elkaar* bij het dagdagelijks werken met slachtoffers.

Slachtoffers zijn cliënten die zeer sterk en intensief appel kunnen doen zowel op de persoon die een eerste opvang verzorgt als op de persoon die hen een langere tijd in begeleiding heeft. Een hulpverlener ziet zichzelf geconfronteerd met een veelheid van zware levensproblemen (moord, zelfdoding, fysieke bedreiging en mishandeling, onopgeloste zware misdrijven, enz.).

Bij een 'hulpverlener' (weze het een politiefunctionaris, een onthaalassistente bij de rechtbank, een maatschappelijk werker of een therapeut) dringen slachtoffers aan op antwoorden bij vragen waarop geen onmiddellijk antwoord mogelijk is. Men verwacht acties op terreinen die niet tot de bevoegdheid van de betrokkenen behoren. Slachtoffers kunnen de eigen onmacht en existentiële vragen ongemeen scherp naar boven brengen.

Hulpverleners die dikwijls solowerkers zijn op hun respectieve diensten en ook mensen van vlees en bloed, hebben op dergelijke ogenblikken zelf als het ware nood aan een debriefing. De erkenning die men elkaar dan verleent, betekent een belangrijke ondersteuning bij het dagdagelijks werken met slachtoffers.

IV. Sensibilisering en vorming

1. ALGEMEEN

Vanuit de slachtofferbesprekingen binnen het Regionaal Extern Team (RET) stoten we meermaals op situaties waaruit duidelijk bleek dat een ruimere kennis van de slachtofferproblematiek door bepaalde diensten voor het betrokken slachtoffer heel wat leed had kunnen besparen.

We trachtten dan ook steeds die *diensten te sensibiliseren* voor de specifieke aspecten van het slachtofferschap. Dergelijke sensibilisering is door de RET's opgenomen op verschillende fronten.

Enkele voorbeelden

Zo werd de huisarts van een slachtoffer van verkrachting er door de maatschappelijk werkster van de politie op attent gemaakt dat een aantal symptomen – buikpijn, angsten, slapeloosheid, hoofdpijn, amnesie – het gevolg konden zijn van die verkrachting.

Een minderjarige geplaatst in een instelling, werd slachtoffer van seksueel geweld. Toen haar zaak voor de rechtbank kwam doken de ouders terug op. Ze wilden met de mogelijke schadevergoeding hun schulden aflossen. De medewerker van het ET wees er de advocaat op dat nieuw, dit maal financieel, misbruik dreigde. De advocaat heeft dan ook aan de rechtbank de gepaste maatregelen gevraagd.

Een verpleegkundige van een Medische Urgentiegroep wordt ter plaatse geconfronteerd met familieleden van slachtoffers, die totaal ontredderd zijn door het gebeuren. Gezien hij met de gekwetsten naar het ziekenhuis moet, blijven de familieleden zonder steun achter. Op welke diensten kan hij beroep

doen? Binnen de stad Antwerpen kan hij de dienst Slachtofferzorg van de Politie oproepen. In de uitgestrekte sector van het Noorden van Antwerpen zijn er echter geen crisisopvangdiensten, dit blijft een onbevolkt Welzijnsland. Plannen worden gemaakt om de burgemeester van de betreffende gemeenten hierop te wijzen.

2. SENSIBILISERING VAN DE EIGEN ORGANISATIE

De deelnemers aan de RET's brachten *binnen hun eigen diensten* de complexiteit van de problematiek voortdurend onder de aandacht. Dus niet alleen de deskundigheid van de slachtofferverantwoordelijke, maar van gans zijn dienst neemt toe. Dit betekent dat elke collega minstens zal onderkennen dat een slachtoffer een eigen problematiek heeft die een specifieke benadering vereist. Dus binnen deze diensten zal het slachtoffer zeker erkenning krijgen voor wat zij of hij heeft meegemaakt.

Enkele voorbeelden

De dienst Slachtofferzorg binnen de politie raakt meer en meer ingeburgerd. In 1996 werden 58 % van het totaal in deze dienst behandelde zaken doorverwezen door politiemensen, terwijl dat in 1993 nog slechts 30% was. Binnen de overige leden van het politiekorps, wordt de dienst Slachtofferzorg dus meer en meer als zinvol ervaren.

Dit is helaas niet zo op beleidsniveau, waar de mens blijkbaar achter het dossier is verdwenen, want daar is beslist deze dienst van de Antwerpse Politie af te bouwen van 8 naar 7 maatschappelijk werkers.

Binnen de diensten Geestelijke Gezondheidszorg is een veel grotere gevoeligheid en bereidheid tot het erkennen en behandelen van slachtoffers. Zo werden er in 1993 in het centrum voor geestelijke gezondheidszorg MenSana 7 slachtoffers van misdrijven behandeld. In 1996 waren er dat 39. (Hierbij zijn de 105 incestslachtoffers niet inbegrepen). In het centrum voor geestelijke gezondheidszorg CIC werden dit jaar 53 slachtoffers van misdrijven behandeld. Dat de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg begaan zijn met de problematiek van de slachtoffers wordt ook geïllustreerd door het enkele feit dat 6 van de 15 centra uit de regio Antwerpen betrokken zijn bij de Externe Teamwerking.

3. SENSIBILISERING VAN DE SECTOR

Elk van de deelnemende diensten werd *binnen zijn eigen sector* steeds meer bekend als werkende met slachtoffers. Dit had voor gevolg dat verschillende diensten geregeld werden geconsulteerd door allerlei andere instanties zoals: OCMW's, advocaten, VAC²², scholen en universiteiten, sociale diensten van mutualiteiten en gevangissen, gerechtelijke politie, onderzoeksrechters, vereniging van ouders van verdwenen en vermoorde kinderen.

4. VORMING

Binnen de RET's trachtten we elkaars deskundigheid te vergroten door vormingsmomenten in te lassen.

22. Vertrouwensartscentrum.

Voorbeelden

Zo werd binnen verschillende RET's informatie gegeven over welke diensten met slachtoffers werken, zodat elke deelnemer een goed zicht kreeg op de sociale kaart m.b.t. slachtofferzorg.

Voor elk RET werd door de dienst strafbemiddeling een rondleiding in het justitiepaleis georganiseerd. Hierdoor kregen we niet alleen een veel beter zicht op de praktische organisatie van het parket, maar ook op de lange weg die een P.V. moet afleggen vooraleer het een dossier wordt.

Andere vormingsonderwerpen waren: burgerlijke partijstelling, strafbemiddeling in de praktijk, hoe een slachtoffer duidelijk maken dat het therapie nodig heeft.

a. Plenaire vergadering

Tijdens twee plenaire vergaderingen van alle externe teams werd een spreker uitgenodigd.

Op 7 februari 1996 sprak een magistraat bij het Parket van de Procureur des Konings over het *beroepsgeheim* en over de verhouding van het beroepsgeheim tot de *meldingsplicht*. Alhoewel de spreker erop wees dat inzake beroepsgeheim wel eens verschillende meningen en interpretaties gegeven worden, was zijn uiteenzetting erg verhelderend en biedt het de diensten een houvast bij soms zeer delicate beslissingen.

Op 21 juni 1996 hield de heer VERHOEVEN, jurist en adjunct-adviseur bij het secretariaat van de commissie voor hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden, een uiteenzetting over de werking van het *Fonds voor Hulp aan Slachtoffers van Opzettelijke Gewelddaden*. We leerden van hem vele valkuilen ontwijken in de aanvraagprocedure. Ook werd ons duidelijk dat het Fonds enkel hulp geeft aan het slachtoffer en er geen 'automatisch' recht is voor het slachtoffer op schadevergoeding door het Fonds.

Vanuit hun deskundigheid in het werken met slachtoffers gaven verschillende deelnemers aan een RET vorming aan andere diensten. Regelmatig gingen we spreken in universiteiten en scholen, voor beroepsverenigingen enz. Zo deed ook het Centrum voor hulp aan slachtoffers beroep op verschillende deelnemers om de opleiding van hun vrijwilligers te verzorgen.

b. Studienamiddag 27 maart 1996

Op 27 maart 1996 kwamen 150 belangstellenden uit gans Vlaanderen naar een studienamiddag georganiseerd door de RET's en de Stichting Welzijnszorg Provincie Antwerpen. Deze studienamiddag had tot doel hulpverleners, politiefunctionarissen, medewerkers van justitie kennis te laten maken met het netwerk, haar ontstaansgeschiedenis, de doelstellingen, de voorwaarden tot samenwerking.

Ivo AERTSEN (Onderzoeksgroep Penologie en Victimologie, K.U. Leuven) formuleerde bij het einde van deze studienamiddag volgende conclusies.

- Belangrijk kenmerk van het Antwerps netwerk is haar ontstaan vanuit de concrete ervaringen van praktijkwerkers. Het is een organisch gegroeid dynamisch

geheel zonder vooraf opgelegde structurering en zonder ingrepen van hogerhand. Wat aanvankelijk startte met vier partners is uitgegroeid tot een netwerk waaraan vijftien diensten participeren. Dit betekent dat op korte tijd ook vijftien diensten betrokken worden op de problematiek zowel via de ervaring van eigen medewerkers, als door hun engagement als dienst.

- Dit netwerk biedt zowel een kwantitatieve als een kwalitatieve meerwaarde.

Kwantitatief omdat meer slachtoffers bereikt worden en het aanbod van hulpverlening over nagenoeg de hele stad Antwerpen verspreid wordt.

Kwalitatief omdat het verstrekken van zorg aan slachtoffers binnen een netwerk adequaat tegemoet komt aan de eisen opgelegd door de complexiteit van de slachtofferproblematiek. De inbreng van de deskundigheden van de verschillende partners leidt immers tot een verdieping, nuancering en verspreiding van hulpverleningservaringen. Tevens doorbreekt dit netwerk op basis van gelijkwaardigheid zowel het lijnen denken als het sector denken. Partners leren elkaars rationaliteit en eigenheid op een intensieve wijze kennen, wat uiteindelijk bijdraagt tot een geïntegreerde aanpak van de slachtofferproblematiek.

- De verschillende deelnemers toetsen en bewaken hun eigen en elkaars grenzen aan de hand van dialoog en samenwerking.

Dit is een noodzakelijk gevolg van de bewuste keuze om af te wijken van voorafgebaande paden van samenwerking en om over de lijnen (algemeen welzijnswerk, geestelijke gezondheidszorg, gezondheidszorg) en sectoren (hulpverlening, politie, justitie) heen samen te werken.

- De formule is vatbaar voor overdracht naar andere regio's, weliswaar met de bedenking dat dit netwerk in een grootstedelijke context functioneert. Tijdens deze studienamiddag opperde men tevens om het model ook toe te passen op andere maatschappelijke problematiek met het oog op een geïntegreerde zorgverstrekking en naadloze doorverwijzing.

Met deze studiedag wilden de RET's van Antwerpen in de openbaarheid komen. We wilden tonen aan de overheid en alle beleidsverantwoordelijken dat een kwalitatief hoogstaand netwerk kan uitgebouwd worden waarin de globale slachtofferzorg kan worden geïntegreerd. Tevens maakten we duidelijk dat ons netwerkmodel zeer bruikbaar is voor het werken in een grootstad en dat de dienst slachtofferzorg binnen de politie daar een essentiële schakel in is. Zoals de diensten slachtofferzorg bij de rijkswacht en slachtofferonthaal bij de rechtbank vormen zij de noodzakelijke pijlers van de brug die nu tussen de verschillende sectoren is geslagen.

V. Conclusies met nabeschuivingen

1. Uit de praktijk van 1996 is gebleken dat de dienst *Slachtofferzorg van de Politie Antwerpen* veruit de belangrijkste invoersluis is van dossiers voor de drie regionale externe teams.

Voor de politie is het bestaan van dergelijk netwerk van diensten uiterst belangrijk om de slachtoffers zo vlug en efficiënt mogelijk door te verwijzen. Anderzijds zou zonder deze dienst de werking van de RET's zeker niet gegarandeerd kunnen worden. Het is immers de eerste opdracht van de slachtofferzorg bij de politie om de cliënten na een eerste opvang en informering verder te verwijzen naar de meest geschikte dienst. Deze doorverwijzingsfunctie is hun belangrijkste opdracht en wordt concreet en efficiënt gemaakt door deelname van de maatschappelijk werkers aan de RET's. Daarenboven is een politiedienst ook de meest gepaste instelling om een eerste en onmiddellijk contact te hebben met het slachtoffer. Slachtoffers hebben immers hun vertrouwen verloren in de sociale orde en zijn dan ook geholpen indien ze worden benaderd door een officiële vertegenwoordiger van deze maatschappelijke orde.

De diensten slachtofferzorg bij politie en rijkswacht zijn als onderdeel van een politionele dienst een cruciale en onmisbare schakel in het toeleiden van de slachtoffers naar de voor hen meest geschikte hulpverlening.

Het is daarom des te verbazend en onbegrijpelijk voor de RET's dat de dienst slachtofferzorg bij de politie recent werd afgeslankt met een voltijds personeelslid. Wij hopen dat dit niet het begin is van een langzame afbouw van deze dienst.

2. De diensten waarnaar wordt verwezen binnen de RET's zijn zeer divers. Er is *geen vastgelegd verwijzingsstramien*. Binnen de RET's vindt een grondige bespreking plaats van elk slachtofferdossier. Via een analyse van de probleemstelling wordt verwezen naar de meest passende instelling of instellingen. Vanuit deze filosofie is het logisch dat ook wordt verwezen naar diensten buiten de RET's.

3. *Doorverwijzen is een specifieke methodiek* die door al te veel mensen, vooral door diegenen die niet in de praktijk staan, té eenvoudig wordt voorgesteld als het verstrekken van informatie en doorzenden. Een niet te verwaarlozen factor hierbij is de vaststelling dat vele slachtoffers niet geneigd zijn vragen te stellen of een nood te formuleren.

De praktijk van het opvangen en begeleiden van cliënten- slachtoffers, toont zeer duidelijk aan dat deze cliënten meer nodig hebben dan gerichte informatie over waar zij met vragen en problemen terecht kunnen. Verwijzen, vooral door diegenen die in een crisissituatie met de slachtoffers in contact kwamen, vergt een bijzondere aanpak van bij de start van de hulpverlening.

4. Samenwerking in een netwerk veronderstelt een *steeds weerkerende bevraging* van de eigen grenzen en opdrachten en die van de andere partners. Wederzijds respect en openheid is een voorwaarde om dergelijke samenwerking te waarborgen.

5. De netwerkvorming en overleg gebeurt door *veldwerkers*. Dit is van het grootste belang om een geïntegreerde slachtofferzorg te garanderen op maat van het individuele slachtoffer. Deze veldwerkers waarvan velen binnen hun eigen diensten solo-

werkers zijn wat betreft slachtofferhulp, ervaren in het RET-overleg ondersteuning en hulp bij het werk met hun cliënten.

6. De netwerkvorming door veldwerkers heeft als bijkomend zeer belangrijk effect dat de *deskundigheid* inzake slachtofferhulp over meerdere diensten en instellingen *op kortere termijn en vlugger verspreid* wordt. Tegelijkertijd wordt ook de maatschappelijke erkenning van en gevoeligheid voor de problematiek van slachtoffers van misdrijven via dit netwerk en de verschillende aangesloten diensten vlugger verspreid.

7. Het netwerk ervaart dat een deel van de bemiddelingsvragen van daders en slachtoffers (door beide partijen gewenst) op dit ogenblik niet mogelijk zijn gelet op de wettelijke beperkingen inzake strafbemiddeling. Eens een gerechtelijk onderzoek onder leiding van een onderzoeksrechter gestart is, kan door de dienst Strafbemiddeling van het Parket geen bemiddeling meer geschieden. Andere mogelijkheden (zoals 'herstelbemiddeling', cf. project te Leuven²³) worden in Antwerpen niet aangeboden.

8. De Externe Teams stellen zich als eerste en belangrijkste opdracht de *verbetering en verspreiding van de dagdagelijkse slachtofferhulpverlening*. De ervaringen van de verschillende medewerkers inzake de opvang en begeleiding van slachtoffers kunnen onvoldoende doorstromen naar beleidsvoerders.

Het is deze *signaalfunctie* die op dit ogenblik nog niet voldoende gerealiseerd wordt. Dit heeft uiteraard te maken met de verspreiding van bevoegdheden inzake slachtofferhulp (de Federale overheid, de Vlaamse Gemeenschap, de Stad, ...). Dit heeft echter ook te maken met het ontbreken van duidelijke communicatiekanalen tussen veldwerkers en beleidsverantwoordelijken.

In 1996 werd een aanzet gegeven tot de oprichting van een 'Coördinatievergadering Slachtofferhulp Antwerpen'. De RET's hopen via een goede uitbouw van deze 'Coördinatievergadering Slachtofferhulp Antwerpen' een gesprekspartner te vinden voor hun opmerkingen en vragen uit de praktijk die een antwoord vereisen en maatregelen van beleidsvoerders.

Antwerpen, juni 1997

23. I. AERTSEN en L. VAN GARSSE, *Tussen dader en slachtoffer: bemiddeling in de praktijk*, Onderzoeksrapport herstelbemiddeling 1.11.1994-31.12.1995, Leuven, 1996.